

Культура і Побут

№ 47

Неділя, 21-го листопада 1926 р.

№ 47

Зміст. Кость Дубняк. До стану краєзнавства на Україні. — І. Гуков. Американська метода. — П. Загоруйко. Верховини. — Лесь Гомін. Художня робота в клубах. — А. Альф. За лаштунками німецької кінематографії. — Ю. Уман. Американське студентство. Нові видання. Хроніка. Шахи і шашки.

До стану краєзнавства на Україні

(В порядку обговорення).

«А діла краєзнавчого таки мало», — коментує Г. К.—ба в № 44 «В. і П.» (2 листоп. 1926 р.).

3 травня 1925 р., коли відбулася 1-ша Всеукраїнська Краєзнавча Конференція, пройшло багато часу і тепер уже можна об'єктивно сказати, через що саме краєзнавчий віз стоїть перухою на тому-ж місці, що і в травні 1925 р.

Стоїть він нерухомо через те, що Краєзнавчий Комітет, обраний Краєзнавчою Конференцією, не спромігся поставити краєзнавчу роботу на правильний шлях, бо не знайшов, або не хотів шукати того шляху.

Краєзнавець є географ, а краєзнавство є наука, є географія. Цього не зрозуміли, або не хотять зрозуміти ті, хто стоїть на чолі краєзнавчої роботи на Україні. А до цього слід би було вже дійти хоч-би на підставі знайомства з численною краєзнавчою літературою, що виходила останніми роками в СРСР.

Першою хвилю краєзнавства є те, що до краєзнавчих закладів заносять абсолютно всі наукові, шкільні, планово-державні, професійні і т. і. установи і організації, що існують на терені України. Але це-ж зовсім не так. До краєзнавчих установ слід віднести лише ті, що об'єктом свого вивчення ставлять певну територію, певний район в цілому. Це установи географічні. Всі ж інші установи й організації, що існують в тому районі, вони мають свої, властиві їм, спеціальні об'єкти вивчення й дослідження і дають лише матеріал для краєзнавчого синтезу.

Другою хвилю нашого краєзнавства є те, що центральні краєзнавчі організації, напр., округові краєзнавчі бюро, складаються за принципом представництва від усіх (на 99%) установ і організацій, що є в окрузі. Це для того, щоб бути в курсі справ стану всіх установ, брати на облік і планувати їм краєзнавчу роботу. Але ці краєзнавчі організації не працюють, вони організовуються, збираються 2-3 рази і потім вмірають «смертю праведників». Чи може, скажім, краєзнавче округове бюро, що складається з 1-го представника Округану і 25-ти представників інших установ округу, планувати краєзнавчу роботу Округану? Ні. Для Округану це не авторитетна організація, так само, як не авторитетна вона і для інших установ і організацій округу.

Третьою і чи не найголовнішою хвилю нашого краєзнавства є намагання краєзнавчих організацій планувати роботу наукових і планово-державних закладів. Але з такого планування нічого не виходило і не може вийти, бо знов таки краєзнавчі організації не є для того авторитетні.

Але разом з тим краєзнавчі організації мусять синтезувати всю роботу наукових і планово-державних закладів України. Як-же розв'язати правильно поставлені краєзнавчої роботи на Україні?

Розв'язується це так. На Україні мусить бути науково-дослідний Краєзнавчий (Географічний) Інститут з сіткою місцевих науково-дослідних краєзнавчих (географічних) товариств за природно-економічною районізацією країни.

Зазначені науково-дослідні краєзнавчі організації, в жодному разі не втручаються безпосередньо і зовсім не планують роботи наукових і планово-державних закладів, а лише беруть на облік усі установи своєї округи і використовують усі наслідки їхньої різнорічної праці, як матеріал для краєзнавчого синтезу, що опрацьовується методами географічної науки.

Зазначені краєзнавчі (географічні) науково-дослідні організації (Інститут і товариства), синтезуючи за географічними методами наслідки праці цілої України, подають монографічно опрацьоване зображення продукційних сил України. Природа, людина, виробництво, побут України, — все це буде подано, як сотнями детальних, вузько-спеціальних монографій (напр.: ґрунта України, флора України, промисловість, сільське гос-

подарство, школа на Україні і так далі з деталізацією тем до висчерпаності) так і зводними, з широкими темами, монографіями.

Давши зображення продукційних сил в їхньому географічному поширенні, краєзнавчі науково-дослідні організації далі ще мусять дати географічну (природно-економічну) характеристику кожного хутора, села, містечка, міста, залізничної станції, окремої фабрики, заводу, району, округи, паренті — цілої України.

Далі краєзнавчий Інститут і Товариства мусять в усю широчину розгорнути таку загально-довідну справу, як бібліографія, картотрафія, екскурсійна, музейна справа, видання провідників, покажчиків, довідників і т. і. як для цілої України, так і для її окремих районів.

Отак зрозумівши і отак поставивши краєзнавство, зрушимо краєзнавчий віз з місця, перейдемо від товчтіння води в ступі до реальної активної праці.

Далі, слід розмежувати науково-дослідну краєзнавчу працю від політосвітнього краєзнавства, що є не наукою, а методом виховання народних мас і належить до завдань політосвітніх установ.

Шкільне краєзнавство теж особня різ. У школі краєзнавство — і наука (географія) і та система, що на ній базується вся освітня справа.

Керування краєзнавством, як наукою, що базується на масовому краєзнавчому русі і своїм розвитком забезпечує і політичну і економічну міць Республіки, від людей з полудю на очах, які не розуміють того, що краєзнавство є наука і наука географічна і наука могутня (бо працює в ній не тільки академик, професор, а кожен селянин, робітник, червоноармієць, учитель, школяр, статистик і т. д.) — слід передати географам.

Тоді буде краєзнавче діло.

КОСТЬ ДУБНЯК.

Американська метода

(В порядку обговорення).

Перш за все пару слів в адресу «дитячої хвороби безоглядного американопоклонництва в педагогії».

Коли-б це була тільки дитяча хвороба, то знімати галаєу може і не слід було-б. Але тут ми маємо приклад епідемії «американопоклонництва» занадто складніше, ніж дум. № 46). Якось так складаються обставини, що має т. Новицький. («Культура і Побут» не встигнув вчителі перетравити одну їжу, як їм преподносять іншу. Наслідки плачевні. Лабораторний плач... Тільки по розжували, як кажуть:

— Що лабораторний? Ось метода проєктів... От-то штука!

Ухопились за методу проєктів, там ланкова система, там що, ще... Не володіє вчитель ще як слід взагалі підходом до учнів, йому кажуть:

— Облиш звукову методу, пумо за американську!

Почав вчитель вчити і сам вчитись за американською методою, коли ось «німе читання», «читання про себе».

Йдеється вчитель за отима методами, як

Іван-царевич за жар-птицею і ніяк оту жар-птицю не спіймає.

Мені скажуть, що ніхто ніяких методів не декретує, а вчителі самі женуться за отою жар-птицею. Це так, але не зовсім: передо мною зараз лежать відомості, що одна із наших округових інспектур розробляє «практичні заходи що до переведення метода проєктів по доручених їй школах». Це, безумовно, буде не декрет, але... Але вчителі селянської школи змушені будуть працювати за методом проєктів. Оцій самій інспектурі я ще порадив-би узятися за розробку «німого читання», тоді б уже зовсім американська школа була б у якій небудь «Липовій Долині».

Тепер до самої методи цілих слів

Т. Новицький щасливий, що йому трапились тільки кілька випадків, коли діти після півтора місяця навчання залишаються неграмотними. Мені за всю мою практику не трапилось ні жодного випадку, коли б діти за американською методою оволодвали секретом читання через півтора місяці. Навпаки **декілька учнів зовсім не дефективних до кінця учбового року залишались неграмотними.** (Застерігаю, що мова йде тут про класні колективи, а не індивідуальне навчання). Таких блискучих результатів вчителі досягли надзвичайно важким шляхом: випробує спочатку американську методу, потім з другого триместру переходить на «комбіновану», де-то звуково-американську, бо американська ніяк не примусить учнів читати.

В американській методі є цікавий момент. Відповідна література про нього каже приблизно так: важко йде підготовка до читання робота, але в решті наступає «момент», коли учні раптово починають читати—він то і не дається при масовому навчанні. До цього треба додати, що в умовах провінційного життя, як жалілись мені вчителі, прибічники методи, батьки не дають провести чистої американської методи і поодинокі, допомагаючи дома дітям підійти до того самого «моменту», перевчають дитину по своєму.

Коли ж «примудрі» інспектори починають вимагати від учителів, аби навчання грамоті йшло за комплексовою системою і коли вчителі, виконуючи ці вимоги, починають з дітьми читати фрази: «життєва революція», «Ленін—проводир революції», то в результаті «взаємодій» таких різних (батьки і комплекс) сил **в кінці року в класі падає на такі картинки:**

— Ну, читай, що тут написано?

— К. О. Ж. У. Х.

— Ну, що ж вишло,—перується вчителька.

— Корова,—бажає учень.

І. Гукав.

Від редакції. В портфелі редакції є вже кілька статей по цьому питанню, що одержані лише вчора, і тому не встигли до цього №. Видимо питання є живим і актуальним.

В слідуючих №№ «К. і П.» ми відведемо ширше місце для всебічного обговорення його. Прохаємо практичних робітників надсилати матеріали.

Художня робота в клубах

Пріємно читати всякі писання про культурність взагалі і клубну роботу зокрема. До того ж і появляється цих писань стільки, що обминути це питання ніяк не припадає. Властиво, ми нового тут нічого наводити не будемо, лише кілька побіжних спостережень. А щоб не змішувати цього з темами взагалі, скажемо ми про клуб.

Коли вам трапляється бувати в наших «Джунглях», приміром у Черкасах і ви забажаєте одвідати наші клуби, то ви не забудьте насамперед завітати до Завкультвідділом СРПС одержати там клубітку. Потім, застрахувавши себе по гарантійному страхуванню від смерті, від граду «іриєників та напіросників», що обседають всі виходи й входи клубів, від буфетного боргу, від повіні реєстрацій, можливості стати актором, режисером (особливо), лектором і т. інш. аж доперва знайомитись з клубами.

По-перше, у малому місті, як от у Черкасах, у глухій провінції, ви знайдете вісім-десять клубів. Стільки гарних приміщень і жодного впорядкованого затишного культурного куточка, що нагадував би клуб. В найкращому разі знайдете приміщення пристосоване для клубу. І не дивно. Вісім клубів, встановлених по виробничому поділу у Черкасах, Умані, Прилуках і т. п. утримати не можна. Та й самі клуби в такій кількості тут не потрібні.

Виробничий поділ—річ розумна. Але такий поділ клубів потрібний у великих містах от як Ленінград, Москва, Київ, Харків і т. д., а ще деє у Черкасах, Золотоноші, де інду-

стріальний пролетаріат має хату, город, корову, свиней і т. д. Де він зустрічається з представником іншої професії не в клубі, а на базарі, на вулиці, в пивній, парешті. Де побут всіх професій так тісно переплісся поміж собою, що не можна відрізнити металіста від деревообробника, робітника тютюнової фабрики від звичайного собі господаря-землероба. Де побутово-хатні вади громадян переважають профінтереси, де молодь збирається вечорами не в клубі, а на вигоні біля вітряків, де металіст витаняє корову в череду разом з землеробом, а радторгслужбовець має десятину землі. І, де крім того, клуб стоїть через дві хати один від одного.

Це факти такі, що про них на клубнарадах не говорилось, але це факти. Вони є і роблять певний вплив на клубну роботу.

Про який же виробничий поділ можна говорити в якихось напівселянських Черкасах? Як можна бути патріотом такого клубного будівництва, малочи перед себе невеличку кількість робітників. Невже можна стверджувати необхідність такого поділу, знаючи, що культурних сил у нас всього кілька людей?

Тут цікаво ще й те, що ми й зараз, стоячи перед фактом занепаду клубів, наважувомось говорити про якусь пророблену роботу, складати відчити, замовчувати те, що клуби перетворюються в буфети.

В дійсності провінції потрібен один, два і багато (при особливих умовах) три клуби, де б організовувалась найактивніша частка робітництва, де б скупчувались всі культурні робітники провінційного міста.

п. ЗАГОРУЙКО

Верховини

1. ГОРИ.

Гори сині, високі, вкриті цвіллю, що завжди шумить, оперечається з вітрами і співає довичну пісню Верхівцям, що притулилося до узбіччя гори.

В зиму ліс захищає Верхівці від погоди, що розганяється деє аж з Подільських рівнин, шаленою галітає па гори й затихає по той бік гір на Шкарпаттю.

З самого краю села до скелі причепизася халупа Дмитра і от вже кілька років вишукуючи застигла. Прицулилася, наче хоче розізнатися і стрибнути аж у самий піз на полонину й закружляти там у колі легінів з танку.

Та щось не йде той слушний час. Сопівка припала пороком па полиці і не грає солодко, не кличе у танок.

Дмитро гордий гупул. Ні, ні, він не скине шепки уквітчаної орлиним пером перед лехом. Але про те, серце болить. Походить по халупі, виїде на обіця і коли погожий день, то ще гірший жаль обгортає серце і непрошені слози тримуть на віях. Дмитро сердито тре кулаком очі, що вони робляться аж червоні і на цілий день йде на верховини, щоб хто не бачив червоних очей, щоб хто не подумав, що старий Дмитро плаче за Павлом.

Здається, що це недавно було—вчора, бо дні йдуть тихою ходою у безвість, але горе, що сталося колись, завжди свіже—вчорашнє, і підступає найгірше в приємки, коли

верховини і небо однаково сині. Залазить у самісіньке серце й там смочє гадюкою.

Павла Дмитрового забрали також вчора. Вже рік мипув, як забрали, а все здається, що вчора. І он на шокуті його лейбик лежить, під лавою постолі, а Павла немає.

Павла взяли лехи, до муру, коли він вернувся з полону й розказував про чужу волю.

Коли прийшли за Павлом, то старий Дмитро вхопився за кріс, хотів стріляти у шок лехові, та стара не дала. З рук випала. А на віщо? Для того, щоб жив лишній лех та плодив ще таких, як сам,—кожес раз згадував Дмитро і жалкував і сердився на свою стару.

Дмитро знає за що взяли його Павла, та мовчить. Павло був червоний. Павло завжди носив па шенці червону халупу, бо був аж там за Збручем і де що бачив. Коли був у полоні у москалів, то цісаря білогою окидав, і пристав до лехів простих—білшовників.

Коли над Дністром бухкали канони і від цього бухкання дріжали ранені у війну Карпати, а по халупах від кінця до кінця пробігав насторожений пошів, нічтю прийшов до Верхівців Павло. Пішки від села до села, з самої Варшави з Мокотувського муру, де сидів. Прийшов запилений, стомлений, але буйно радісний. По селі легкими кроками пройшла тривога й заховалася вишукуючи в чагарниках. Павло приніс з собою радісне чекання.

... Щось робилося. Вечорами, притримуючи напірці, барсучим кроком одходили до Дмит-

Власне, говорити про клубну роботу важко. В більшості клубів за винятком, так званої, «художньої» роботи, або нічого не робиться, або так мало, що й говорити нема про віщо. Тому—почнемо все таки з художньої роботи.

Під цією назвою відома робота драм і хортурків. Це найбільше поширена галузь, а тому ми тут поминаємо всі інші види роботи, а починаємо з цих.

Досить було для ясності справи сказати, що в нас в репертуарі клубів не рідко на трапляє — «Назар Стодоля», «Панна Штукарка» і т. д., щоб встановити ідеологічну цінність вистав. Що ж до художності, то ця робота не владається в рямці розуміння організованої, усвідомленої роботи, вкладеної в певну соціально-виховачу систему. Ця галузь діяльності у наших клубах провадиться без цілі, без установки, без плану. Вона не являє собою виду роботи людей озброєних знаннями, а скоріш випадковими людьми. Ні дисципліни, ні системи, ні самого елементарного порядку в роботі.

Це взагалі, а далі зокрема.

Хори. Їх у нас багато. Що це клуб, то й хор, і кожен з них має музично-шепсьменного диригента. І, як правило, кожен з цих диригентів неодмінно намагається організувати капелу. Починає з опер, плутається в класиці, граючи в репертуарні перегони, розводить теорії, що кожного робітника треба навчити за нотами співати Інтернаціонал і різні революційні пісні. Це замість скромної роботи організації звичайного хорового гуртка в клубі.

Правління цим захоплюється, гурток збирається, а тому, що капела в клубі організувати не можна, диригент з гуртком виходить з

клуба і гурток розсипається. Це в кращому разі.

Драма. Ми зовсім не маємо на думці образити робітників клубних сцен, але по совісті: такої вбогости рідко де побачити. Поперше, «режисура». Коли хто й склав собі уяву про неї, навіть про клубну, то він грубо помилився. І ми вносимо пропозицію переглянути зміст цього терміну та разом і поповнити його багатьма новими додатками.

У нас кожен — «Просвітянин», що побував кілька разів на сцені з аматорським гуртком — «режисер». Мало того, він крім практичної роботи намагається ще провадити роботу лекційну, грубо, зловмисно перекручуючи й ті вбоги розуміння театру, що має клубна маса. Найменшої освіти, найменшої культурності. Наслідком цього ми маємо вистави, повні сумбуру, мізансцени, яких ще світ не бачив, світляні ефекти, що їх у найфантастичніших мріях не можна було припустити, костюми, що барвістю фарб не поступляються перед костюмами індіанців з американських прерій, грім не поступається навіть перед нарядками та будками часів царя Павла І-го.

Репертуар: — Партизанщина часів військового комунізму, куркульський побут парату, Мольєр, Гольдоні Ронсар, Островський, Чехов, Гоголь, Луначарський, Метерлінк, Ібсен і т. д. аж до своїх кустарно-саморобних інсценізацій, що більше схожі на білку п'яних у пивній Харчотреста, ніж на сценічну дію. Все це буває на сцені, все це в художній репертуар наших клубів. І до того все йде під керівництвом режисерів, що випреслюють з п'єси цілі сторінки за незрозумілістю, як було це в Черкасах з п'єсою «97» — Куліша.

Ще одно. Для організації драмгуртка підбирати людей не потрібно.

Чому?

Та тому, що вистава є єдиною формою, єдиною можливістю масової роботи і звязку клубу з масою, а через те вистав треба багато. А багато вистав, треба великий гурток, а великий гурток, значить —

— Прайте, чого там! Нам треба поставити, кампанія, знаєте...

Всі мусять грати. І грають. Грають так, аж калина гнеться. Грають з захватом, грають з «остервененієм», без пам'яті, без тями до неприємності. Грають ті, що не скінчили ще й лікнепа і не тямлять, що говорять по ролі, грають зави, зами й їх дами, грають робітники, що після втомної праці, за день стомляться до того, що сплять на репетиції. Грають «сили» колишньої сцени, грають всі, все й всюди. А всім цим «іграючим» керують «знамениті режисери», що їх так розвелось багато, що в нас прозвали один клуб — клубом режисерів.

Повна театралізація мас. Амплуа на вибір: — «фати, коміки, герої, характерні, резонери, інженери, пранд-кокет, простаки, перевертні, трубачі, спілетські», як на базарі голубів. Різних мастей, породи, полу й зросту. І ні єдиного світлого проміння, надії на видужання, ні єдиного проміння свідомості.

Про глядача не треба говорити. Він умер художньо. Його так запаморочили цим «художеством», що той перестав цікавитись театром взагалі. На клубних виставах в більшості є «ірисники» та «папіросники». А хоч і буває глядач — член спілки то він приходить убити вечір і на обличчі йому написано:

— За порогом ворог, а в хаті гість, а коли гість — то й постіль свою дай і поклади з ним жінку, такий вже звичай, так робили деді.

Але Дмитро був обережний, бо так наказував Павло. Нагодував гостей, хотів покласти спати, та вони все сиділи й говорили. Натякали на те, що Дмитро тримав у таємниці, але вони так любно говорили, й скажено лаяли леха, що мимохить старий витів того папірця, що приніс Павло і сховав за святого, — дав прочитати.

Говорили до півночі. Гості казали, що були звідтам, з-за Дністра. Розказували про теж, що і Павло говорив і старий вірив. Розказав про поготівлю верхівців.

В цей час Павло спішив по-над строминами до Верхівців, бо в одному з сел над Черемошем його викрили жандарі й ловили.

Павло поспішав, щоб сповістити легінів — най йдуть у верховини, бо прийдуть жандарі і відберуть кріси, а може й заберуть до муру.

Ніч темна і голосу живого не чути. Говорливі струмки скакали по каміннях і падали безкидами в безодню, звідки пісня стогін.

Павлові здавалося, що звідтам паче хотів хтось відобутись і стогнав і плакав від того, що не може. Але Павло безсилый був помочи, бо було темно й каміння сунулося з-під ніг.

3. УЛАНИ.

Перед ранком Павло прийшов до дому стомлений, тривожний. На плечі сорочка хоч вижми від поту. Звалився на лаву й заснув. Щоб відновити сили, бо вирішив над-вечір зібрати легінів і йти на верховини.

ровові халупи легіні і слухали Павла. А Павло оповідав про боротьбу таких же як і він простих легінів з-над Дніпра, з далекої Московії, що стоять зараз по той бік Дністра і добивають леха — пана, що хоче посісти оці сині верховини, зрубати ліс й забрати — загарбати полонини.

Легіні робилися суворі, міцніші стискали папірці, ховали за лейбики списані такими зрозумілими, простими словами листочки й розходилися, щоб вранці до сходу сонця встати і прислухатися до гуків з-над Дністра, щоб по гуркоті бою вирахувати, чи ще далеко шварф-лінія, чи вже пора й собі безкидами стрибнути в полонину і топирцями голови рубати панських слуг.

2. ПОГОТІВЛЯ.

В димові від фایок кожен вечір у Дмитровій халупі збиралися деді і разом з легінями говорили про революцію. На всі боки й по річному вимовляли це пове слово, що приніс його з собою Павло, і смакували ним.

— Годі вже тяжко працювати на данину лехові. Полонини наші. Ми не дамо їх нікому, — говорив Павло і всі погоджувалися.

— Не віддамо полонин... Най си вони краще позападють...

— Революція... Скрізь вона — то наше право.

Обступали тіснішим колом Павла і вимагали:

— Ти говори, що бачив. Коли прийдуть вони? Чи може пора на зустріч їм йти? — І в темряві чути було, як крицевим брязкітом двовили топирці.

Павло був на війні і військову науку знав, а тому і заперечував і попереджував вислух:

— Треба почекаати трошки, нас дуже на-

ло, і переловлять лехи нас, як кабанів. Най з-над Дністра їх зіб'ють, тоді і ми з верховин вже остаточно їх доб'ємо, а зараз не радя робити революцію, бо нерівні сили.

Пізною ночі розходилися по домівках і кожен раз ладнували кріси, бо не знали певного часу про виступ. А може завтра прийде пора?..

Павло навіть заснував комітет, бо був же «там» і знає, що воно за штука. Дістав червону хустку й збирався викрабувати на ній золотими літерами слова, але ще не знав які. Придумував.

Мати Павла обережно склала хустку і заховала її до скрині, до слушного часу.

У Верхівцях народжувалася сила, що спала з того часу, як нестало Довбуша. Простягла невидимі пасма від села до села через верховини й дудила у полонини клич. Підрадалася несподівана до кожної халупи, будила дедів і легінів, що напружено чогось чекали, поглядаючи на заладовані кріси.

Корчми пустували, бо то не гуцул, що п'є в тривогу.

— Остережися, кате, — шуміли погрозню старі буки і їм підтакували в такт смерекі — стережися...

Павло пропадав. Стопгав дві пари постолів, бо ходив аж на Черемош, будить легінів, і в їх серцях карбував красне слово: «революція».

Як не тихо ладнувалися го-цули до повстання, як не оберігав Павло від полів, що були за верховинами, свою таємницю, про те прочули, довідалися і до верхівців над-вечір прийшло двоє.

Покрутилися, попросили квасного молока й зайшли до Дмитра попроситися на ніч.

— Грайте, все одно вже!
Так стоїть художня робота в клубі.

**

КІНЕЦЬ.

На цьому ми маємо скінчити, поставивши кілька вимог:

1. Зліквідувати велику кількість клубів по провінціях, централізуючи їх роботу та порядок керівництва в них і підсилити культурний фонд гарними робітниками.

2. негайно розпочати перевірку змісту клубної роботи та вироблення зразкових програмів роботи не в розумінні тем, а в розумінні змісту та форм і способів її організації за діяльною участю й безпосереднім керівництвом місцевої парторганізації, що до цього часу слабо брала участь в клубній роботі.

3. Зліквідувати «художню» роботу, що тепер є і саме: — хори і драмгуртки, утворивши замість них міжкласові робітничі театри та хори. Для цього використати весь фонд асигновань на художню роботу по клубах, що ними витрачаються. Роботу театрів та хорів підпорядкувати єдиній політосвітній системі, що має запроваджуватися Культвідділами Окружних рад професілок та Політосвіт.

6. Повести поряд з політосвітроботою в клубах, художньо-освітню роботу та боротьбу з мистецьким примітивізмом і анти-художністю, що поширена по клубах.

Це в коротких рисах основне, що необхідно проробити в клубному художньому житті.

ЛЕСЬ ГОМІН.

Гості спали у повітці і Павло не бачив їх, не питав у старого, хоч Дмитро й хотів похвалитися перет Павлом, що сила прибуває, та він не розслухав, бо схилювалися очі самі й солодка втома звалювала з ніг. Щось промирило про червону хустку і заснув.

Дмитро зрозумів, що прийдеся виступити в похід. Сказав старій витягти з скрині хустку, пішов вирубувати ліщину і коли прив'язав до неї хустку, — то довго милувався.

Розгладив рубчики, випростав кожну френцзельок й дивився на вогненно-червоний кольор стягу, що мав відтепер вести з собою леґіоні.

Коли Павло встав, то сонце наче зачепилося за Маківку й з цікавістю дивилося на Верхівці. Навколо села зловіще виблискували багнети, а внизу туркотів машинний крик. Входили улани...

— А, кабані—галасували по селі улани. Заходили з халуши до халуш, забирали леґіонів молодих та красивих, як калина, біли по плечіх нагаями і вели вниз у полонину, а там до міста.

Павло, почувши галас, вхопив за кріс і вибіг на обійстя. Побачивши уланив, приліг за камінь і стрелив.

Гості, що ще були у повітці, вискочили— і з-заду вхопили за руки Павла. Старий Дмитро з топірцем в руках біг до Павла, щоб допомогти йому видобутися з рук, але ціла юрма уланив на баских конях вже були на подвір'ї, збили з ніг Дмитра і волокли до воріт Павла.

Стара з ліщини зривала хустку і ховала за пазуху...

... Щось тяжче простояли улани у Верхівцях, поїли сало з диких кабанів, погвалтували дівчат і пішли.

Шляхи мистецької роботи та профсфюзи

Цими днями відбулась нарада представників культвідділів профсфюзів, харківських театрів та Уполітосвіти в справі оживлення художньої роботи в клубах.

Величезний зріст культурних вимог робітничих мас що до своєї кількості та якості висуває потребу переглянути дотеперішні форми та методи клубної роботи зокрема художньої. Наші культурники каже зав. культвідділом ВУРС'у тов. Рабичев дивились досі на художню роботу як на певну самоціль, забуваючи зовсім її основне завдання—бути одним з засобів класового виховання робітництва. В художній роботі союзів не було досі певної та ясної лінії, наші клуби обмежували свою художню роботу до вистав різних сухих нецікавих агіток. Внаслідок цього робітництво почало що раз то менше відвідувати художні вистави клубів.

В останньому часі робітництво виявляє надзвичайно велике зацікавлення театрами, концертами і т. інш. Аматорство в клубах досить міцне, репертуар його ідеологічно не витриманий, а художні способи відтворення здебільшого застарілі. Самодійальність мас, що де-який час розвивалась досить кзаво, нині почала занепадати, аматорщина набирає звироднілі форми.

Нашим найближчим завданням є дати робітничові справжню розвагу та художнє задоволення в клубах. Це можливо за умовою, коли ми зуміємо наблизити наші театри до робітничих мас, зменшивши ціну на білети та підбравши відповідний репертуар. Наші театри, що здебільшого грають в центрах

міст мусять частіше відвідувати робітничі окраїни.

З аматорством нам не треба боротись, а навпаки ми мусимо його ованувати, підкорити його своєму керівництву, давши йому високо-кваліфікованого українського керівника та ідеологічно-витриману п'єсу.

Постановку живої газети, що нині займає досить чільне місце в художній клубній роботі, мусимо не тільки поліпшити з художнього боку, але пересякнати її наскрізь політичним та побутовим змістом.

Поруч з цим потреба українізації художньої клубної роботи нині набирає особливого значіння. Національний склад робітництва створює надзвичайно сприятливий ґрунт для українізації художньої роботи в клубах, але в цьому напрямку союзи зробили небагато. Ми надто мало досі популяризували серед робітничих мас український театр, не зважаючи на те, що ним робітництво завжди широко цікавилось. Завдання дати нашим художнім гурткам українського керівника та певний український художній репертуар є нагальне і ми мусимо його задовольнити, воно має нині велике політичне значіння, як один зі засобів просунення українізації серед робітничих мас.

В дискусіях виступили т.т. Горбенко, Смолич, Болубан (Уполітосвіта), Пугач (Київ), Коцоба, Фельдман, Грудина, Кесель (Хорис) та інші.

Усі промовці зазначили що нинішня художня справа клубів переживає кризу, вихід з неї можливий лише за умовою ґрунтовного перегляду художніх методів.

Засумувало село, бо з-за Дністра не чуло більш було гуркиту. Канони не стріляли. Чи потопилися, чи сили не було.

4. ТАБОР.

Лише на другий рік Дмитро одержав звістку від Павла, що він у таборі Дем'ю. Не писав про себе нічого, а так лише пару слів: «живий і не сумуйте».

— Га-га. Ти си не жури, старий, повернеться твій сокіл,—казав сам собі Дмитро, коли почув, що Павло живий, і все чекав. Вичікував Павла та розважав стару.

А Павло вже почав капляти недобрим кашлем. Бо коли забрали улани, то били кольбами по-межі плечі, аж поки не передали жандарм, а ті, та що й казати, було всього... Все винитували.

Павло сидів у Львові, у Бриґітках, а потім відпровадили до Дем'ю.

Дем'ю, серед піскуватих полів, що літом хрустів на зубах, обгороджений з усіх боків колючим дротом, з вартовими по кутках, був папханий людьми, що були схожі на якісь страшні примари. Обірвані, з виснаженими обличчями тислися по табору. Голодними шудками кожного ранку накидалися на чорну каву і на 500 грам «коксу» і коли це було літо, то цілими днями біли воши, а коли зима—то вкривалися паперовими «коцями», пригорталися один до одного, щоб зігрітись, і прислухуючись до завивання вітру в підлобних дерев'яних бараків,—уцорто чогось чекали.

Павло чах. Цілими днями пролежував на нарах і навіть не вставав, щоб одержати пайку.

— Хоч раз би ще зобачити полонини і там вмерти,—думав він.

... Якось була комісія. Приїхала з самої

Варшави. Обходили бараки, питали чи не скарижеться хто небудь, але всі вороже мовчали.

Питали й Павла. Навіть викликали до канцелярії, де його оглянув лікар і довго крутив головою.

— Т.В.С. остання стадія. Тепер він не страшний,—промовив нарешті лікар.

Павла ще трохи потримали, дець когось запитували, а потім звільнили з табору.

5. ВЕРХОВИНИ.

Тепер Дмитро не соромився своїх сліз і плакав при всіх сусідах, що прийшли подивитися на Павла. Плакав як і його стара, гірко схлипував і великі сльози краплинами падали на долівку.

Плакав, бо Павло лежав мертвий. Два тижні тому назад, як прийшов і зів'яз...

— А най си ви так зійдете кривлею, як мос старече серце. Щоб з вас си випили так пси кров, як винили, як висмоктали ви з нього,—говорив Дмитро і стискав кулаки.

Стара в кутку на скрині з пасмами сивого волосся білася головою об стіну.

— Бодай си ви дурману напили, вражі лехи. Згубили леґіона... Синім вечером по заграш, сину мій, на сонівку... Не розкажуватимеш про ті краї з широкими ланами, де немає леха, де вільні полонини... Болить-ко, болить-ко головонька моя, ой, леле!.. Посилнуйте мої старечі очі, плачучи за тобою.

Леґіні похмуро стояли й на суворих обличчях у них застигла туга.

Полонини курилися туманом. Буки й смереки в осінє спалахнули пожежою і сонця вгасло.

Старий Дмитро накрив червоною хусткою—стягом очі Павла.

Леґіні важко похилили голови...

Нові видання

А. М. МЮЛЛЕР.—«Друкарські машини». Вид. ДВУ. 1926 р. Ціна 1 карб. 50 коп.

Історія розвитку техніки друку—це питання хоча й спеціальне, та воно має загальне значіння. Книга А. М. Мюллера однак, розрахована на вузьке коло читачів, намагається дати потрібні відомості новому молодому друкарському робітникові, що прагне удосконалення.

Почавши з історії розвитку друкування книги, взагалі автор підручника знайомить читача не тільки з здобутками техніки в цій галузі, а й пробує наблизити сучасного друкарського складача-машиніста та робітника до «секрету» механіки. В багатьох питаннях автор дав важливі практичні вказівки.

На жаль намагання автора дати в підручнику приступно викладений опис конструкції машини, їх властивостей натрапляє на мало-розумілу термінологію хитрої механіки.

У цьому фарбовому апараті скриньку А разом з друкаром Б і під'ємним валком С розташовано окремо від ростирного валка і накотних...

Таких прикладів є багато. Слід було б дати тільки загальні вказівки про роботу машин.

Що до практичних вказівок, як в роботі на машинах так і в догляді за ними, то прочитавши уважно книжку можна довідатися з неї чимало корисного.

Книжка Мюллера охоплює всі галузі друкарської справи.

Доволі докладно освітлено роботу на скоропечатних машинах. Дуже корисні для кожного друкарського робітника відомості про каліне і їх приправку в машинах.

Історія ротаційної машини викладена доволі докладно.

Найдокладніш автор розробив розділ про друкарські фарби. Це більше місце наших друкаренів і воно заслуговує на особливу увагу.

Взагалі книгу Мюллера слід визнати за корисну і навіть потрібну для кожного робітника поліграфічної промисловості.

Власне ця книга, звичайно, не є підручник.

Однак, як що взяти на увагу, що літератури в цій галузі у нас майже нема, то праця Мюллера успішно заповнює цей огріх. Книгу видано доволі охайно. На жаль ціна її 1 карб. 50 коп. навряд чи приступна якраз саме тому контингенту читачів, що на нього книгу розраховано.

В. І.

Карло Гловка. Зачарована земля. Фантастичний роман. Переклад із чеської мови С. Горбенка і Пр. Борисовича. ДВУ. 1926. Ц. 95 к.

Один з багатьох фантастичних романів для юнацтва. Розповідається про пригоди експедиції в аричний край, що попала в «зачаровану землю». Відповідні пригоди і щасливий кінець.

Такі романи потрібні для наших шкіл. Бо тут дається уява про суворі північні країни і такі романи розвивають фантазію учнів. Та й взагалі у нас так мало спеціальної літератури художньої для юнацтва українською мовою.

Роман Карла Гловка—написаний уміло, відповідними порціями подається пригоди і пригоди ніби звичайні, що не викликають багато сумнівів. Ясно ж, що є випадкові, немотивовані моменти, як і в кожному фантастичному романі, але навіть ця немотивованість і то подається дуже вміло. Взагалі роман зацікавлює з самого початку і держить читача в напруженні. Ось тільки переклад дуже важкий. Таке враження ніби перекладачі спеціально хотіли зробити важким для читання цей роман. Надзвичайно неритмічною вийшла проза, часто трапляються «мудерніацькі» звороти «збірна промаша насолоджувалася оповіданнями», «робив з нього чудового компанійця»... ст. 6, «я міг працювати над працею» ст. 5 і л. д. Трапляються й слова притягнені за чуба і слова, що різьять вухо. Напр., «серце почало сполохано товктися» ст. 62. Або такий вислів обуреної людини (зустрічається кілька разів): «я тебе уб'ю наче собаку», хоч те ж саме речення можна сказати енергійніше, твердіше і не штучно.

В другому виданні треба буде обов'язково виправити переклад, бо нашому юнацтву ми повинні давати книжки перекладені досконало і художньо. В книжці подано досить малюнків на окремих сторінках і видано «Зачаровану землю» чепуренько.

Ю. Магось.

Маленький декламатор. Книгоспілка. Ціна 1 карб.

Рецензована антологія являє собою дитячу, так на піонерський вік складку. Призначення для молодого віку, то її перша особливість. Розподіл матеріалу традиційний, розділи: I—Природа, II—Праця і побут, III—В боротьбі.

В добір матеріалу помітно перевагу авторів класичних, що надає декламаторові хрестоматійного вигляду. Добір авторів переведено за ознакою «солідності», як і личить дитячій антології, добір самих творів традиційно випадковий і через це художнього обличчя антології не має. Особливо невдалі чи неприємні для дитячого віку твори не вміщено—вплив редактора виявився. Автори фігурують, починаючи від Шевченка і до А. Панова включно. Складаючи декламатора треба було б добір матеріалу звужити і розмістити його, хоча б у середині традиційних розділів, порядком декламатійної складності.

В розділі «Природа», першому в книжці, спостерігаємо виключно метеорологічний підхід до загальної теми, немає жодного конкретного краєвиду. Причиною початку папіса поезія, що ледве перетравила ідеалістичні впливи символізму й футуризму, але все ж годувати дітей такими заходами сонця й шпирити класично шаблонні зразки М. Вороного та О. Олеся не годиться.

У відділі «праці і побуту» в виробничих мотивах немає організаційного ладу: читати все в ряд ніяк не можна і вибрати звідтіля щось потрібне до менту за важко.

Навіщо взято до декламатору вірші Комарівни на смерть Шевченка?! Це ж і свого часу був твір жахливий. Ввесь відділ «У боротьбі» засмічено старими Олесевицими й іншими.

За лаштунками німецької кінематографії

Перед нами два документи, що дають змогу зазирнути за лаштунки німецького кіно. Обидва вони можуть бути за добру науку останнім «хімерникам», що вітхають за «волею мистецтва» і «диктатуру» ідеології в нашій кінематографії мають за неперетриманий тягар.

Обидва документи виявляють реакційність і ні з чим незрівняний культурний занепад, такі властиві західно-європейському, зокрема німецькому буржуазному суспільству, що дає напрям німецькому кіно і на нього впливає.

Ці документи стосуються не до самої буржуазної держави, що своєю кіно-цензурою доволі вже певно обличжує здорові пірости німецького кіно, а безпосередньо до тих кол, що дають напрям розвитку німецької кінематографії і в своїй реакційності далеко переганяють аргусів німецької кіноцензури і навіть часто зустрічають опір від частини буржуазного суспільства.

Небувала від часу існування кіно своєю силою і розміром боротьба навколо «Броненосця Потемкіна», зворушивши все німецьке суспільство і викликавши виступ усіх політичних партій, доволі ясно виявила безпосереднє політичне значіння кіно.

Однак, де-які кінематографічні кола Німеччини силкувалися в цій боротьбі нап'ясти на себе маску аполітичності.

Тоді саме, коли навіть буржуазне поступове суспільство запротестувало проти за-

ми агітками. Варт було б у цей розділ подати більше сучасних поетів.

Ми більше спинились на деяких, так он мовити, «недоладностях» маленького декламатора, проте ж він між різними виданнями подібного типу в цілому є мабуть працєю, і тому повинен знайти собі місце в шкільних бібліотеках.

М. Долєго.

„Більшовик України“ № 4-5

Вийшов з друку й розсилається передплатникам № 4-5 журналу «Більшовик України»—політико-економічний орган ЦК КП(б)У. Журнал містить такі статті: **Передова**—До підсумків XV Всесоюзної партконференції, **З. Гуревич**—Октябрьський епізод в світлі сучасних разногласій, **С. Гониман**—Двіжущіє противоречия и конкретное содержание вопроса строительства социализма в СССР, **Б. Вікторов**—Чому треба негайно будувати Дніпріллястан, **Г. Козлов**—Индустриализация, **В. Броун**—Шляхи перемоги Кантону, **Г. Піддубний**—Земельна реформа в Румунії, **Басарабій та Буковині**, **Ганс Гюнтер**—Міжнародний обзор, **Н. Черлюнчакевич**—Націоналістична меншість на Україні, **В. Десняк**—Фашистська легенда і національна утопія, **В. Юринець**—Українська Жовтнева література в марксистському освітленні.

КРИТИКА Й БІБЛІОГРАФІЯ.

В. Василенко—«Життя і Революція». Щомісячний журнал №№ 1—12 1925 р. №№ 1—8, 1926 р., **Веде**—Герматзе «Нариси в історії революційного руху на Україні» т. I, 1926 р., **Д. Фрид**—Література о революционном движении в Донбассе, **Г. Глезерман**—Новая литература об оппозиционном блоке, **С. Каплан**—Ю. Борхард. Накопление капитала. ГИЗ, 1926 г., **В. Юринець**—Вільна Академія Пролетарської літератури «Валліте», з'явився перший 1926 року. Ціна окремої книжки 50 коп.

борони «Потемкіна», німецький Союз кіно-промисловців*), що, звичайно, запобігав перед суспільством в усіх питаннях кінематографії, мовчав, дарма що радикально-буржуазна «Berliner Tageblatt» в особливій статті викликала його висловити свою думку про це актуальне в Німеччині питання.

Однак, аналітичним союз бажав здаватися тільки для суспільства, насправді ж він вжив рішучих заходів, щоб вплинути на цензурні установи Німеччини.

Перед нами—лист-об'явлення німецького союзу кіно-промисловців до своїх членів у справі «Броненосця Потемкіна». Лист цей до того характерний, що його наводимо цілком увесь:

«На попередній збірці членів німецького союзу кіно-промисловців обмірковувався справу «Броненосця Потемкіна» причому висловлювалося загальну думку, що цю фільму треба б заборонити не через її політичні тенденції, а через її згубний вплив, що огрубляє і руйнує громадські звичаї. Постановлено зібрати увесь матеріал про попередні заборони фільм від цензурних установ, щоб протиставленням їх «Потемкіну» домогтися скасування заборони їх. Отже, союз кіно-промисловців прохає надіслати до союзу всі матеріали в справі попередніх заборон, що вийшли від цензури».

Таким чином, союз кіно-промисловців од-*) Spitzenorganisation der deutschen filmindustrie

Американське студентство

Один з Нью-Йоркських журналів (The New Republic) зробив спробу шляхом анкети виявити міру свідомості студентів одного з американських університетів з поля гуманітарних наук. Розуміється, що такий спосіб і метода, є на наш погляд, досить примітивні, однак, відповіді на поставлені запитання такі характерні, а в деяких випадках до такої міри несподівані, що безперечно являють собою певний інтерес і значіння і дають уяву про розумовий багаж американського студентства.

Анкета американського журналу була проведена серед 100 студентів різних семестрів одного з американських університетів. Назва цього університету, звичайно, через зрозумілі причини не подається.

Серед питань, поставлених в анкеті були такі: «Чому Платон був великою людиною?» «До якої національності він належав? В якому столітті він жив?» «Живе він нині, чи помер?»

Із 100 студентів лише 5 відповіли правильно (з них 2 чужоземці), 15 нічого не змогли відповісти і 80 дали неправильні відповіді. Такі самі запитання було поставлено і про Канта; при чім 73 студенти відповіли, що вони взагалі про нього нічого не чули й не читали, 10 відповіло правильно і 17 неправильно. Серед останніх зустрічаються такі відповіді: «Кант-німецький полковник», «Кант був генералом», «Кант був релігійною людиною».

Гете повезло більше: 30 студентів на поставлені відповідні запитання відповіло правильно, 25 нічого не знають про нього і 45 відповіли в такому дусі: «Гете—грецький філософ», «Гете—композитор» і т. д.

Відносно Лютера зустрічаються вказівки: «померлий політичний діяч», «фундатор американської церкви» і т. д. Відповіді на запитання про інших історичних осіб та діячів дають надзвичайну картину не тільки відсутності будь-якого розвитку, але й звичайних шкільних знань.

На запитання—«хто така Клеопатра»,— 29 студентів відповіло в такому дусі: «римлянка», «погана жінка» та інші.

Хто такий Марконі?—62 студенти відповіло

неправильно, напр.: «Марконі—старовинний вчений», «французький генерал», «винахідник аероплану» і навіть... «єврейський король».

Коперника по національності було віднесено до римлян, до греків і навіть до персів. По діяльності ж—до моряків, письменників та філософів. Більшість тих, що відповідали, гадають, що Коперник жив до Р. Х. Правильно відповіло з 100 лише 9, а 70 студентів взагалі не мали про нього уяви.

Про Пастера—26 студентів відповіло правильно; серед інших (74) ми знаходимо: «Пастер—це той, хто пастеризує молоко». Інші називали його фізиком, хеміком і навіть священником.

Даліше відповіді на анкетні запитання можуть викликати здивування й дають у всякому разі матеріал... для юмористичного журналу.

Про Конфуція—90 з 100 студентів нічого не чули й не знають, так само, 92 нічого не читали й не чули про Спінозу.

Солона часто плутали з Саломеєю і через це Солона фігурував як «єврейська танцюристка». Про Фарадея—80 із 100 нічого не знали. Ісаака Ньютона в низці відповідей називають «багатим євреєм», «американським винахідником» і т. д. Альфред Нобель—це, на думку студентів, людина, що одержала нобелівську премію, або ж французький художник.

Про таких сучасників як Бернард Шоу—більшість не змогла нічого відповісти. Де-які ж вважали Шоу одного з американських істориків.

В анкеті була низка інших запитань; наприклад, хто написав «Пекло» («Божественна комедія» Данте). Більшість відповідей (90) було «не знаю».

На запитання назвати кілька відомих руських письменників—відповіло лише 40 і 100; з них лише 28 посилалися на Толстого, інші ж вказували на Бальзака, Ніцше, Мопассана та інші.

Такі ж приблизно відповіді одержано й про італійських художників, до кого віднесено Рембрандта, Коро, а також Шерикла та Паскаля.

Організація студентського кіно-театру

Для того, щоб дати змогу широким масам пролетарського студентства знайомитися з актуальними ціни з найновішими досягненнями в галузі кіно-мистецтва, харківське Окрюро Пролетстуду постановило організувати студентський кіно-театр.

Організація художнього виховання студентства в формі перегляду фільмів, зустріла на своєму шляху багато перешкод, і через те довелося на перших порах обмежитись розгортанням денного недільного кіно-театру у помешканні «Червоний маяк» (майдан Р. Люксембург) де демонструватиметься виключно для студентства юрлиці, найновіші фільми видання ВУФКУ та інші.

В порядку угоди з ВУФКУ, студентство користуватиметься театром на дуже пільгових умовах зі знижкою в розмірі 50%. Надалі ця знижка буде ще більшою. У неділю 21-го листопада на відкритті іде «Процес про 3 мільйони», 28-го іде «Гамбург», далі підуть «Броненосець Потьомкін», «Тарас Шевченко» та інші.

Сервантес в деяких відповідях фігурує як батько Дон-Кіхота. Відносно Бісмарка 13 студентів відповіло правильно, 18 нічого не знали, решта відповіла неправильно, а один студент примудрився відповісти, що Бісмарк—це «сорт берлінського печення».

Так стоїть з історією. Не краще і з географією.

Ватикан, на думку одних студентів, міститься в Версалі, а інших—у Флоренції. Платенон—у Парижі або в Єрусалимі. Із 100 студентів лише 7 знали значіння слова «мазолей». На цьому ми кінчаємо. Зазначимо лише, що з 6 тис. відповідей на 60 різних запитань лише 40% були правильні.

В такому барвистому вигляді стає перед нами той культурний рівень владарів і розпорядчиків долі Європи, що йдуть відновити буржуазну культуру зuboжлої Європи.

Коментарії, як то кажуть, зайві.

Ю. Уман.

разу хоче вбити двох зайців: по-перше, вплинути на кіно-цензуру, щоб вона застосовувала «політичної» формули в забороні фільмів, прирівнявши «Потемкіна» під звичайну статтю німецької кіно-цензури, що забороняє криваві та занадто еротичні сюжети в кіно. Як що ж фільм дозволиться виставляти, домагатися дозволу тих, розрахованих на найгрубіші інстинкти глядача кінокартин, що навіть німецька цензура, зовсім не така суворая, заборонила їх виставляти.

Давня мрія німецьких кіно-промисловців—це завдання скасувати, всі під цим поглядом, заборони з німецького кіно і з розв'язаними руками розпочати вистави порнографічних та кривавих фільмів, що дають такі великі дивіденди.

Нема чого говорити, що цього листа обійшлося ніде не оголошено. У пресі ж союз виступає, вдаючи з себе культурника, і близький до цього журнал «Licht Lied Lühne» вихваляє «аполітичність» союзу кіно-промисловців, що втручається в боротьбу навколо «Потемкіна».

Та обійшлося бідлашного «Броненосця Потемкіна» і звернімося досі до того німецького кіно.

У Німеччині дуже люблять писати про культурне значіння кіно. Кожнісінькому рекламному та базарному фільму «гнучка» німецька кінопреса надає культурної ваги.

Що ж говорить про прямування розвитку німецького кіно те суспільство, що безпосередньо дає напрям цьому кіно? Яким шляхом скеровує його розвиток це суспільство?

Наймогутніша та найавторитетніша організація, що впливає на характер німецької кіно-продукції, це є союз кінопрокатників Німеччини. Прокат стоїть між виробництвом і кіно-театром. І з ним, природно, залишається слово в визначенні продукції майбутнього сезону.

Свою «поважну» думку в цій справі висловило цього року правління Центрального союзу кінопрокатників Німеччини. Ось характерні вказівки цього союзу: «Цього року особливої цікавості набирає типово-німецький жанр... Знову зацікавлює світова війна, особливий моорський. Крім того, цікавить історія рідного краю. Королева Луїза, Старий Фріц і т. інш... Військовий одяг та військовий побут дуже цікавить новий ігральний фільм... Відомі народні пісні дають назви, що мають успіх для сентиментальних та веселих сценаріїв... І потім віденський вальс. Відень є мета численних кіно-експедицій цього літа». І це все.

По-за межі цієї програми союз не виходить. Отакі є теми і зміст сучасних німецьких картин. Це не тільки «комерційний погляд», тут є і певне соціальне завдання і соціальна мета, тут не можна схватитися за «аполітичність».

В усіх формах і на картині від комедії до історичного сюжету глядачеві майстерно подається найреакційніша націоналістична пропаганда, надто тим шкідлива і «антикультурна», що вона ніколи не виступить одверто, а завжди її подається в формі підленького підсолодженого еротизму та сенти-

ментальністю фільму. Не дурно один з найвидатніших німецьких режисерів Едвард Дюпон у своїй книзі: «Wie man einen film schreibt und wie man ihn verwertet»,—лише, що неможливість для німецького кіно закінчити широкі соціальні мотиви дуже перешкоджає зросту культурного та мистецького патіння кіно.

Ми виступаємо цілком одверто, ми завжди як мога підкреслюємо величезну громадську вагу кіно, і тому наші найкращі фільми, от-як «Броненосець Потемкін», або «Шоста частина світу», роблячись бойовою пропагандою комунізму, набирають і особливого мистецького значіння. Ми намагаємося мистецьку форму кіно-картини зробити співзвучною тим глибоким соціальним мотивам, що ми зачіпаємо. З цього й походить великий вплив наших фільмів навіть на упередженого західного глядача.

Німецька буржуазія найгірше за нас розуміє громадську вагу кіно, його величезний вплив на маси і, власне, через це вона силкується як мога понизити рівень ідейного значіння кіно. Не в монументальному полотні вона висловлює свої соціальні тенденції, а в підленькій комедії та мелодрамі, підсолоджуючи пукерком еротизму та сентиментальності пілюлю націоналізму й реакціонерства, що подається глядачеві.

Успіх «Потемкіна» в західних країнах свідчить про те, як зголоднів глядач за такою поживою. А. Альф.

Х р о н і к а

Українські музики Західної України

У пресі досі найменше було відомостей про музичних робітників Західної України. Правда, що суворий контроль з боку польської влади стоїть на перешкоді до сталого культурного зв'язку Західної України з Радянською. Отже подаємо деякі інформації про музичних робітників.

З учених музик, що живуть у Галичині видатніші такі: Філірет Колеса, дослідник української музики та етнограф; д-р Станіслав Людкевич, видатний композитор-інструменталіст, директор муз. інституту ім. Лисенка у Львові (він на святі Ів. Франка влаштував концерт, де співали новий його хоровий твір у супроводі симфонічного оркестру «Каменярі»; В. Барвінський, видатний піаніст-композитор, 2-й диригент муз. інституту ім. Лисенка у Львові, нещодавно випустив збірки творів для фортепіано.

Композитори: О. Ісмакєвич, Ярославенко, Я. Лопатинський, що видав недавно нові солові співи; Б. Вахнянин, композитор-диригент (живе в Перемишлі); В. Безкоровайний, композитор-педагог (живе в Тернополі).

Серед диригентів визначаються: проф. Яр. Витопицький, що випустив плеяду добрих співаків, Гладилевич, Котко, що з успіхом дає концерти, керуючи чоловічим хором.

Чимало українських музик живе поза межами Галичини, в різних містах Європи.

У Празі: піаніст-композитор Нестор Ніжанківський, син небіжчика О. Ніжанківського і піаністка Кость Лиско, які нещодавно улаштували концерт у Празі (пройшов він з великим успіхом). Вахнянин—теоретик-піаніст та Ф. Якименко—теоретик-піаніст, композитор, випустив українською мовою підручник гармонії.

У Берліні живе Антін Гудиницький, піаніст-композитор, добрий педагог-критик та Любка Колесівна, відома піаністка з своїх концертів за кордоном.

У Кельні живе Модест Меньшинський, відомий співак (драматичний тенор) прем'єр тельської опери.

У Нью-Йорку М. Гайворонський, композитор-диригент, що останнього часу він закінчив симфонію в 4-х частинах, закінчує тепер симфонічну сюїту та поему симфонічну.

Я. В.

Український театр у Полтаві

З від'їздом трупи «Шевченківців» Полтава залишилась зовсім без українського театру. В найкращому поменшанні—держтеатру посіла оперета і збирає добрі жнива. Серед громадських кол виникла думка організувати побутовий український театр, знайшлися люди з Робинсу, що ретельно взяли до організації цієї справи і зараз в Полтаві починає вже роботу Український побутовий театр імени Котляревського.

До складу трупи увійшло 30 чоловіка, основне ядро складають кілька акторів з трупи «Шевченківців»—решта акторів з різних місць. Репертуар театру намічено такий: «Гайда», «Бурлака», «Сорочинський ярмарок», «Хазяїн», «Овеча гриниця», «Батальон мертвих», «97» та інші. Є на думці запросити на гастролі Садовського і Саксганського. 2-го листопада театр почав свої вистави історичною драмою «Маруся Богуславка» в залі Музтехнікуму.

Всеукраїнський день музики

За постановою Наркомосу УРСР, починаючи з цього року, встановлюється святкування всеукраїнського «Дня музики». Головна мета «дня музики»—поширення серед широких кол громадянства та збудження активно-творчих сил в галузі музичної культури. «День музики»—свято музичного мистецтва, огляд всіх робочих сил, що працюють на цьому шляху, підведення підсумків своєї роботи, накреслення перспектив на майбутнє.

«День музики» щороку відбуватиметься в першу неділю грудня. Цього року святкування його припадає на 5 грудня. В залежності від місцевих умов «День музики» буде святкуватися протягом кількох днів.

Участь в переведенні свята за прозвітом мають брати всі музичні заклади підлеглі Наркомосвіті, професійним та кооперативним організаціям то що. Практичне переведення «Дня музики» покладено на музичне т-во ім. Леонтовича та його органи на місцях за контролем та допомогою Окрініспектур Наросвіти.

Святкування «Дня музики» буде переводитись у формі організації лекцій-концертів, виставок музичної роботи даної місцевості то що. Т-во ім. Леонтовича надіслало на місяць відповідні вказівки та інструкції. Прибутки від дня музики підуть на утворення музично-видавничого фонду при музтоваристві ім. Леонтовича.

Зліквідовано одеську капелу ім. Лисенка

Самоліквідувала своє існування Одеська капела ім. Лисенка, що організувалась в січні минулого року і працювала під орудою композитора Яфінівича при Політосвіті. Капела мала в своєму складі 75 чол. хористів і репертуар її складався з 85 номерів побутових історичних та революційних пісень.

Протягом недовгого свого існування капела дала 37 концертів, на яких перебувало 43.270 слухачів. Велика кількість концертів відбулася по робітничих клубах, з відповідно пристосованою до цього програмою, 10 концертів капела дала безплатно. З матеріального боку капелі приходилося дуже тяжко, бо ніяких дотацій вона не мала, а прибутки з власних концертів були дуже мізерні. Так за всі концерти капела мала 1442 крб., в середньому 53 крб. на концерт, або на кожного хориста по 1 крб. 60 коп. на місяць.

З заснуванням філії т-ва ім. Леонтовича почалися між капелою й філією всякі неагоди, що довели в кінці до ліквідації капели ім. Лисенка. На пропозицію т-ва ім. Леонтовича об'єднатися і перевести реорганізацію капели, перевіривши склад хористів капела не погодилася, і з 24 жовтня після ліквідаційних зборів перестала існувати.

Р і ж н і

У муз. т-ві ім. Леонтовича. Завтра харк. філія муз. т-ва ім. Леонтовича о 7 год. веч. ссикає нараду представників різних культосвітніх організацій для обговорення справи улаштування «дня музики». Нарада відбується у Будинку Вчених.

Фонд ім. Блакитного. Українське товариство драматургів і композиторів організувало фонд ім. Блакитного. На кошти фонду намічено влітку відкрити будинок відпочинку для драматургів та композиторів, а також видавати премії за найкращі драматичні та музичні твори.

Літорганізація Молодія. Цими днями відбулися організаційні збори харківської групи літературної молоді. На зборах узвально утворити на Україні нову літературну організацію «Молодія». До складу її мають увійти письменники молодшої генерації. Для переведення чергової роботи обрано тимчасове бюро (на два місяці). Воно має розробити основні моменти декларації і подати їх на затвердження загальних зборів.

Намічено також і плани роботи. До них входить участь літературного молодняка в комсомольській пресі, видання Альманаху то що.

КОНЦЕРТИ.

Концерт капели «ДУХ». Сьогодні в залі Держжигозбірні відбудеться другий концерт капели «ДУХ». У програмі нові фонографічні записи пісень Олгодобської України, зроблені композитором Ступницьким в період 25-26 року, нові твори композиторів Сениці, Костенка та Ступки і пісні Сходу (вірменські, грузинські та єврейські).

Музичний ранок. Сьогодні о 12 год. вдень т-во музичних педагогів влаштує в Будинку Вчених відкритий музичний ранок-концерт.

КІНО.

На одеській фабриці. Режисер Марк Терещенко закінчив картину «Микола Джеря» і розпочав роботу над картиною «Навадолін за долею»—сценарій за повістю Кочубинського «Дорогою ціною».

Режисер Чардинін закінчує картину «Тарас Трояндов». Почув цього він працює над фільмом «Зникле село»—сценарій Юрезанського.

Режисер Охлопков закінчив картину «Митя» за сценарієм автора комедії «Мандат» Ердмана.

„Червоний Шлях“

Вийшов з друку черговий № 10 цього журналу (жовтень).

Журнал містить у літературному відділі такі речі:

Василь Бобинський—Смерть Франка—поема, В. Воруський—Легенда Ритми, І. Цитович—Село—поетія, М. Лідянка—Перед зміною владарів—п'єса, П. Коломієць—Осінь, Друзі гуляють—поетія, В. Свідзінський—Поетія, В. Чередиженко—За плугом—роман (закінчення), В. Броневський—Остання війна (з польск. перекл. В. Атаманюк), А. Ренбо—Ліхо (з французького перекл. О. Бургарт).

Загальний відділ.

Т. Степовий—Буржуазні соціологічні школи (продовж.), В. Сосюра—З минулого.

Літературно-критичний відділ.

М. Доленго—Поет і побут, Я. Полфьоров—Музичні силуети, Скрибін, Н. Жінкін—Коломийка, А. Сінклер—Про О. Генрі, Віліяма Портера (перекл. С. Крука), А. Сінклер—Про Анатолія Франса, Безсмертний Бунтар (перекл. С. Крука), Листи Михайла Кочубинського до Михайла Чернильського.

У МУЗЕІ СЛОБІДСЬКОЇ УКРАЇНИ.

Сьогодні об 11-й год. вдень т. Брофеїв у музеї Слобідської України зробить доклад про українського артиста Соленника. Вхід вільний.

МУЗЕЙ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА.

У понеділок 22-го листопада в музеї Українського Мистецтва (вул. Вільної Академії 6-8) відбудуться збори семінару укр. мистецтва, присвячені творчості Нарбута. Доповіді: проф. Буратенка, проф. Таранушенко та Гукіна. Вхід вільний. Початок точно о 6 год. вечора.

СЬОГОДНІ ПО ТЕАТРАХ.

Держдрама. «Шпана». Державна Опера. «Снігуронька». Укр. Нар. театр. «Сорочинський ярмарок». Червонозаводський театр. «Доч генерал-губернатора». Єврейський держтеатр. «Койменкерер». Театр ім. Шевченка. Оперета. Ранком «Коломийка». Увечері. «Ярмарок невест». Зала Держжигозбірні. Концерт капели «ДУХ».

СЬОГОДНІ ПО КЛУБАХ.

Будинок Освіти. О 8½ год. літературна вечірка. Читання творів письменника Уткіна «Рудий Метеле». Виконують тов. Фонарьов, худ.-ілюстратор Уваров, освітлення—чарівний ліхтар.

Клуб політемігрантів З. України. О 7 год. доклад т. Яворського про розвиток диктатури пролетаріату та її значіння. Після докладу—кіно-сеанс.

Клуб ім. Антошкина. Виступ майстерні худож. оповідань.

Ім. Антропса. Два кіно-сеанси: о 6½ і о 8½ год.

Ім. Варинського. Вечір МОДР'у. Жива газета. Початок о 7 год.

У Харк. Науковому т-ві

Секція Методики й Дидактики. У вівторок 23-го XI о 8 год. вечора в помешканні Будинку Освіти (ріг Чернишевської вул. та Сердюківського пров.) відбудеться засідання п'секції Методики й Дидактики при Педагогічній Секції Харківського Наукового Т-ва.

Порядок дня: 1. Доп. проф. Чепига Я. Т.: «Сексуальне питання в школі, вивчення його, форми виявлення». 2. тов. Гарбуз Т. П.: «Праця Педагогічної Секції Харківського Наук. т-ва в галузі методики й дидактики». Вхід вільний.

Природничі Секція. У вівторок 23-го XI о 7 год. вечора в помешканні Біологічного корпусу (Шпитальний зав. 5) відбудеться засідання Природничої Секції Харківського Наукового т-ва.

1. Доп. М. І. Котова: «Адвентивна флора України»; 2. Про участь Секції в плануванні проф. М. І. Кузнецова; 3. Про організацію при Секції Ботанічної п'секції та обрання голови, членів Президії та секретаря цієї п'секції.

Вхід вільний.

У вівторок 23-го листопада о 19 год. в пом. Ділового клубу (вул. Карла Лібкнехта 29) відбудуться спільні збори технічних секцій Ділового клубу і Харківського Наукового Товариства за таким порядком: 1. Проект Дніпровського Будівництва і його гідротехнічні спорудження інж. Спрого В. Е., 2. Поточні справи.

Листи до редакції

Шановний тов. Редакторе.

В № 42-му «Культури і Побуту» від 17-го жовтня 1926 року вміщено статтю тов. Нечеса: «До розподілу художніх робітників». Не вдаючись в глибоке аналізу цієї статті, просимо дозволити нам висловити деякі думки з приводу її.

Тов. Нечес, зауваживши на початку статті, що «завдяки правильному розв'язанню компартійською національного питання, українська культура і зокрема мистецтво в своїм розвитку йде велетенськими кроками», — раптом констатує в подальшому абзаці такий дуже сумний «факт»: «Держдрама в Одесі зазнає великої кризи, бо нема першорядних режисерів та акторів».

Щоб-то через те, що «нема регулятивного порозуміння між організаціями, що давало б змогу правильно використати... et cetera. Не сперечаємо проти того, що тов. Нечес, як директор кіно-фабрики в Одесі, не завжди охоче погоджується на «регулятивне порозуміння» з Держдрамою, але мусимо сказати, що Одеська Держдрама ніякої такої кризи не зазнає, а що вона має і першорядних акторів і режисерів. Оклад Одеської Держдрами залишився на новий сезон майже в цілому (а всім відомо, що він був сильний), а коли й були втрати (в жіночому персоналі), то театр має і відповідні поповнення. Що ж до того, що де-хто з першорядних акторів Держдрами працює разом з тим і на кіно-фабриці (як от Шумський, засл. арт. Замичковський, Остапівський, Лісовський), то треба ж сказати, що ці актори є акторами Держдрами, а не кіно-фабрики, а працюють вони на кіно-фабриці тільки тому, що Держдрама, зважаючи на нагальну потребу українського актора для українського фільму, що саме здійснюється на кіно-фабриці, їде на «регулятивне порозуміння» і дозволяє своїм акторам виконати цю роботу, хоч де іноді і відбивається на роботі Держдрами.

Але ж це зовсім не те, що каже тов. Нечес в своїй статті. Коли ж тов. Нечес зазначених акторів не вважає за першорядних... то залишаємо це на його сумлінні. У всякому разі вони виконували і в різних фільмах дуже відомі ролі.

Прохаємо помістити:

На книжковому ринку з'явилася літературна хрестоматія «За 25 літ», у виданні «ЧАС». Уложили: А. Лебідь та М. Рильський. Не знаю чому, величезнішановні складачі, знайшли необхідним вмістити фотографію мою там де належало б бути фотографії Ів. Сенченка. До того ж ніякої фотографії ні А. Лебідю, ані М. Рильському я ніколи не давав.

Пав. Усенко.

Справді, на фотографії в хрестоматії «За 25 літ» і я і не я: фізіономія Усенкова, а привиди мов. І... взагалі редакційний хитус.

І. Сенченко

Шахи й шашки

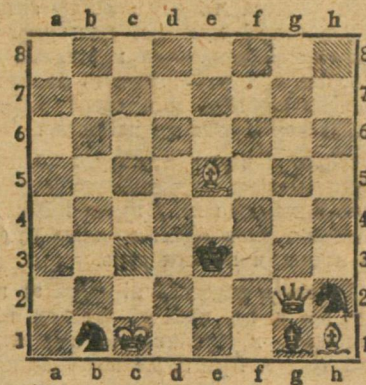
За редакцією І. Л. Янушпольського.

№ 39, 21 листопада 1926 року.

Умовні значки: Кр—король, Ф—ферзь, Т—тура, С—слон, офіцер, К—кін, п—пішак.

Завдання № 36.

Ф. Гільбига. W. Sch-Zeitung.

Білі—Кр а1 Фg2 Сe5, h. (4)

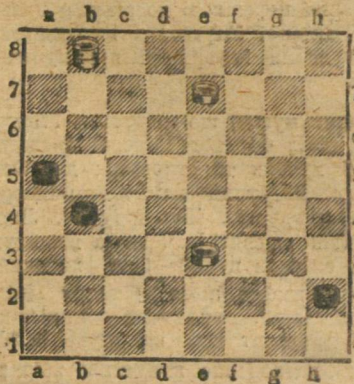
Чорні—Кр e3 Сg1 Кb1, h2 (4)

Мат за 2 ходи.

Завдання № 35.

Н. М. Шеломенцева. „64“.

Друкється вперше.

Білі—Д b8, ш. e3, e7

Чорні—ш. a5, b4, h2

Білі виграють.

Партія № 31. Дебют ферзевих пішаків.

Білі—Д. Яновський, Франція.

Чорні—А. Мішель, Швейцарія.

1. d2—d4
2. С c1—g5¹⁾
3. e2—e3
4. С f1—d3
5. e2—c3
6. f2—f4²⁾
7. Ф d1—c2
8. С d3—e2

- К g8—f6
- d7—d5
- e7—e6
- c7—c5
- К b8—d7
- Ф d8—b6
- c5—c4³⁾
- К f6—e4⁴⁾

9. С g5—h4
10. К g1—f3⁵⁾
11. К f3—e5
12. К b1—d2
13. С e2—h5+⁶⁾
14. К e5 : g6
15. К g6—e5⁷⁾

- f7—f5⁸⁾
- Ф b6—a5
- b7—b5
- К e4 : d2⁹⁾
- g7—g6
- К d7—b6

- 1) Мета цього ходу, що його ввів Яновський, — міцно опанувати центром і мати вільну гру.
- 2) Цей хід перешкоджає чорним зіграти e6—e5.
- 3) Передчасно. Слід було грати Сf8—d6 і 0—0, а потім c5 : d4 або c5—c4.
- 4) Краще 10. b2—b3, примусити чорних мінітися на b3.
- 5) Тепер на b2—b3 чорні зіграють b7—b5.
- 6) Білі загрожують Кd2 : e4 С e2—h5+ і К e5—g6.
- 7) Зразу програє.
- 8) Одна з найкоротших турнірних партій.

ХРОНІКА.

1 листопада у Центральному шахово-шашковому клубі відбувся матч між співробітниками Робосу і членами Центрального Показового клубу. Матч закінчився +17½—9½ на користь ЦКП. 6 листопада відбудеться, після 10—річної перерви, матч по телеграфу Лондон—Чикаго на 6 шахівниці. До війни такі змагання відбувалися кожний рік між Англією та Америкою.

Приймається передплату на 1927 рік на ілюстрований літературно-художній та критичний журнал

спілки селянських письменників

„ПЛУГ“

3-й рік видання.

Виходить з січня 1927 р. два рази на місяць книжками в 2 і 3 друк. арк. (на місяць 5 др. арк.).

В журналі відділи:

1. Красне письменство.
2. Статті. 3. Література і школа. 4. Хроніка.
5. Критика й бібліографія. 6. Гумор. 7. Лістування

ЖУРНАЛ

виходить за редакцією:

Биковця, М., Загула Д., Кириленко Ів., Лебеда М., Панова Ан., і Пилипенка С.

Умови передплати:

- на 1 місяць (2 №№) — 50 коп.
- на 3 „ (6 №№) 1 р. 50 „
- на 6 „ (12 №№) 2 р. 70 „
- на 12 „ (24 №№) 4 р. 80 „

Окреме число 25 коп. з перес.

Передплату приймають всі поштово-телеграфні установи, філії ДВУ, Книгоспілки, уповноважені „Радянського Села“, журналу „Плужанин“ Річний і ½ річний передпл. безпл. додатки та інші пільги (див. докладно в журн. „Плужанин“ № 11 і 12). Адр. ред. й контори: Харк., Пушкін, 24.